

BOKRECENSION | VÄGEN MOT KAOS

”Given läsning”

Bengt Kristiansson om en bok som vägrar att släta över.

TEXT: BENGT KRISTIANSSON

För något år sedan diskuterade jag några nypublicerade artiklar av Ahmed Rashid med en beläst och insiktsfull afghansk vän. ”Is life not at all dear to him?” frågade vännen och syftade på de stora risker Rashid har tagit då han kritiskt granskat den politiska och militära utvecklingen i Afghanistan, Pakistan och Centralasien. Han har modigt och kritiskt – med uppenbara risker för egen del – beskrivit den framväxande talibanrörelsen, de amerikanska insatserna i Afghanistan, de pakistanska makthavarna och den nya afghanska makteliten och det internationella samfundets bistånd till Afghanistan efter talibanerna i en lång rad artiklar. Han har ifrågasatt beslut och insatser och avslöjat dubbelspel, lögner och bedrägeri.

Kändisskap på global nivå hade Ahmed Rashid redan uppnått efter sina två tidigare böcker om talibanerna under 1990-talet (*Talibanerna*, 2000) och den islamistiska rörelsen i Centralasien (*Jihad*, 2002), båda utgivna av SAK och översatta till svenska av Charlotte Hjukström. Rashid har en position som har gett honom förstahandstillgång till alla viktiga källor: regeringskretsar i de berörda länderna, militära ledare i regionen, Bryssel och Washington, underrättelsetjänsterna CIA (USA) och ISI (Pakistan) och ledare för de fundamentalistiska militanta rörelserna i Afghanistan, Pakistan och Centralasien. Han har också rest en hel del i de områdena som är mest talibaninfluenserade i både Pakistan och Afghanistan. Och han har ofta rapporterat i form av förstahandsobservationer i fält.

AHMED RASHID har nu gett ut en ny bok som på svenska fått titeln *Vägen mot Kaos: USA:s politiska haveri i*

Afghanistan, Pakistan och Centralasien (Svenska Afghanistankommittén). Denna nya bok är en gigantisk och helt uppdaterad sammanfattning av Rashids omfattande insyn i och erfarenhet av situationen i Afghanistan och Pakistan efter talibanernas fall från makten i Kabul hösten 2001. Boken beskriver huvudsakligen två utvecklingar (undertiteln till trots så sägs inte så mycket om Centralasien): dels USA:s och Natos misslyckade försök att stabilisera Afghanistan dels det accelererande sönderfallet av Rashids eget hemland Pakistan. I en lysande introduktion (Nationsbygge eller imperiell överexpansion) summerar han att den amerikanska makten skakas i sina grundvalar när 2008 närmar sig sitt slut, har fått sin trovärdighet ruinerad, en desillusionerad amerikansk befolkning på hemmaplan och en värld som i sin helhet är betydligt farligare än förut. Bush-administrationens strategier har skapat en mycket större kris i södra och centrala Asien än vad som fanns före den 11 september 2001.

RASHID REDOVISAR noggrant hur de neokonservativa politikerna (framför allt före försvarsministern Rumsfeld, hans biträdande Wolfowitz och vice presidenten Cheney) runt Bush tänkte och beslutade. Motorn i deras politik var övertygelsen att USA:s världsherravälde efter det kalla krigets slut gjorde det möjligt för USA:s militär-makt att omskapa världen i enlighet med deras egna intressen. Det fanns gott om övermod och okunnighet i de amerikanska maktens korridorer och Bushadministrationen invaderade både Afghanistan och Irak utan något försök att förstå ländernas historia, kultur, samhälle eller traditioner.

USA:s samarbete med Pakistan efter 11 september får av naturliga skäl stort utrymme och beskriver

” Det är spännande läsning. Och boken har ofta en stark och påtaglig lokaldoft – både från de sedvanliga maktkorridorernas sfär i Kabul, Islamabad, Washington, London och Bryssel men också från lokalbefolkningens byar, grottor och berg.

BENGT KRISTIANSSON

förtjänstfullt och insiktsfullt de komplexa relationerna mellan de pakistanska fundamentalistiska grupperna, militären och regeringskretsen. Boken skildrar utvecklingen ända in på hösten 2008 med aktuella referenser. Buttos död, Musharraf's avgång, Nawaz's återkomst och Zardaris försök till politisk maktutövning beskrivs – och inte minst USA:s agerande med de olyckliga kompromisserna med Musharraf i Pakistan (som hjälpligt bedöms ha tagit itu med al-Qaida men tolererat de afghanska talibanerna med hänvisning till behov av en vänligt sinnad västgräns i fall av uppblående konflikt med Indien). Viktiga förhållanden som förklarar talibanernas återkomst (vart och ett får ett eget kapitel i Rashids bok) är existensen av det federalt administrerade stambältet i Pakistan (Fata), vallmo- och opiumodling i Afghanistan, krigsherrarna i Afghanistan och USA:s förbund med dem och den utbredda korruptionen. Omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna i afghanska, pakistanska och amerikanska förhörscentra där mängder av människor försvunnit för gott eller misshandlats svårt har

AHMED RASHIDFörfattaren till bästsäljarna *Talibanerna* och *Jihad*

VÄGEN MOT KAOS

USA:s politiska haveri i Afghanistan,
Pakistan och Centralasien

blivit en allt viktigare faktor för befolkningens stigande motvilja mot USA i området. Bombningarna, både Natos och USA:s, och de många civila offren likaså.

DEN VIKTIGASTE FAKTORN för det politiska haveriet är dock bristen på återuppbyggnads- och utvecklingsinsatser och att det internationella samfundet (FN, EU, Världsbanken) inte förmått bryta USA:s påtvingade militärstrategiska dominans.

Afghanistans regering har förstås också ett stort ansvar för den negativa utvecklingen, många framsteg till trots, och Rashid skildrar en president Karzai som kompromissat för mycket med krigsherrar, tjuvar och narkotikasmugglare i stället för att samarbeta med en majoritet av afghaner som velat bygga upp sitt land.

Ahmed Rashid går långt i detaljriktighet i några avsnitt, men trots det fångas man fullständigt av berättelsernas innehåll och lättlästa språk.

Det är spännande läsning. Och boken har ofta en stark och påtaglig lokaldoft – både från de sedvanliga maktkorridorernas sfär i Kabul, Islamabad, Washington, London och Bryssel men också från lokalbefolkningens byar, grottor och berg.

VAD SOM JAG trots bokens stora förtjänster ändå inte är riktigt tillfreds med är avsaknaden av en diskussion om den grundläggande frågan: Kan en militär intervention från en imperiemakt (eller för den delen en grupp av världens rikaste länder) bedrivas på det sätt att demokrati och mänskliga rättigheter främjas? Kan krig, bomber, militärer,

baracker, beväpnade utländska soldater – om ens i låg dos och för kort tid – alls bidra till det? Kommer den utländska militära närvaron någonsin att kunna bli annat än kontraproduktiv ens om den kombineras med omfattande biståndsinsatser och nations- och statsbygge? Rashid ifrågasätter inte detta – han är övertygad om att konflikten skulle ha kunnat lösas om man från början pumpat in större militära resurser från USA:s och Europas sida, i kombination med ett massivt nationsbygge och mycket större insatser för civil återuppbyggnad. I stället för de gamla krigsherrarna och deras miliser skulle amerikanska och utländska marktrupper ha gjort jobbet, resonerar han. Irakkrieget, som Rashid är helt och hållet negativ till, distraherade USA från välfokuserade insatser i Afghanistan. Inte heller säger Rashid mycket om eventuella geopolitiska eller klassiskt imperialistiska drivkrafter för USA:s invasion av Afghanistan. Nästan som om sådana inte funnes. Rashids nya bok skulle ha varit ett

snäpp ännu bättre om han resonerat mer runt detta också.

Boken är väl strukturerad och översiktlig i sin disposition och utrustad med ett bra index. Den går därför – om man drar sig för att sträckläsa 478 textsidor – lätt att använda för selektiv läsning efter kapitelrubriker och index. Illustrativa kartor hjälper läsaren att placera konflikten geopolitiskt, militärt, etniskt och visar en del om odling av opium. Charlotte Hjukström, som svarar för översättningen, har gjort en imponerande insats. Hennes långvariga arbete med översättning av litteratur om Afghanistan gör henne tydligt kompetent i de berörda sakfrågorna, i tillägg till den rent språkliga prestationen.

BOKEN SAKNAR alla försök att släta över, den kan knappast sägas vara tröstande läsning eller ens uppbygglig – om man bortser från det väsentliga värdet i att ”vi kan få en större förståelse för vad som har hänt tidigare, vad som gått fel och vad som måste rättas till så vi står bättre rustade inför vår gemensamma framtid som bara kan bygga på samarbete” som Rashid slutar sin bok. Vägen mot Kaos utgör en rik och stor källa att bygga på med just det syftet. Den är given läsning för alla som vill fördjupa sina kunskaper om utvecklingen i Afghanistan med lokala, regionala och globala perspektiv. ■

Bengt Kristiansson är SAKs före generalsekreterare.

Köp Ahmed Rashids *Vägen mot Kaos* i SAKs butik på nätet: www.sak.se/butik

Här köper du också Rashids tidigare böcker: *Talibanerna* och *Jihad*.

